

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA WE WROCŁAWIU

LWR.410.11.4.2024

**Pan
Krzysztof Żak
Burmistrz Szczytnej**

Urząd Miasta i Gminy w Szczytnej
ul. Wolności 42
57-330 Szczytna

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/063 – „Rozpoznanie i zwalczanie inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt w przyrodzie”

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miasta i Gminy w Szczytnej ¹ , ul. Wolności 42, 57-330 Szczytna.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Pan Krzysztof Żak, Burmistrz Szczytnej ² , od 7 maja 2024 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: Pan Marek Szpanier od 13 grudnia 2021 r. do 6 maja 2024 r. oraz Pan Jerzy Król, od 23 listopada 2018 r. do 12 grudnia 2021 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt. 2. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2024 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych) ³ z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały znaczenie dla przedmiotu kontroli.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Artykuł 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura we Wrocławiu
Kontroler	Pani Renata Połatajko, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWR/70/2024 z 19 kwietnia 2024 r. (akta kontroli: tom I, str. 1-7)

¹ Dalej: Urząd.

² Dalej: Burmistrz.

³ Tj. do 16 lipca 2024 r.

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

W Urzędzie zapewniono warunki organizacyjne niezbędne do realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych⁶ roślin. Pracownicy realizujący zadania związane z problematyką IGO, posiadali stosowne wykształcenie kierunkowe w tym zakresie. Niemniej jednak zadania wynikające z ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych⁷, nie były realizowane rzetelnie.

Izba wskazuje, że wyniki badań przeprowadzonych przez biegłego powołanego przez NIK potwierdzają potrzebę przeprowadzenia dokładnego rozpoznania miejsc i skali występowania IGO roślin na terenie Gminy Szczytna⁸. Pomimo posiadania przez Urząd informacji o występujących na terenie Gminy IGO roślinach, stosowne zgłoszenia w tym zakresie zostały przekazane do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu⁹ z opóźnieniem. Realizowane przez Urząd działania zmierzające do usunięcia barszczu Sosnowskiego na nieruchomościach gminnych, z uwagi na przyjętą częstotliwość prowadzenia zabiegów koszenia tych IGO roślin (dwa lub trzy krotnie w sezonie wegetacyjnym), nie doprowadziły do skutecznego ich wyeliminowania.

Stwierdzone w wyniku kontroli nieprawidłowości dotyczyły w szczególności: **[1]** przekazania z opóźnieniem od 12 do 28 miesięcy zgłoszeń do RDOŚ dotyczących stwierdzenia IGO roślin na terenie Gminy, czym naruszono art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO; **[2]** niezłożenia do RDOŚ raportu z przeprowadzonych w latach 2021-2023 działań zaradczych na terenie Gminy, co było wymagane art. 21 ust. 14 ustawy o IGO; **[3]** nierzetelnego sporządzenia zgłoszenia do RDOŚ z 12 maja 2023 r.; **[4]** braku sporządzenia i przedłożenia Radzie Miejskiej w Szczytnie¹⁰ raportów, o których mowa w art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska¹¹; **[5]** braku dokumentowania daty stwierdzenia przez Urząd obecności IGO w środowisku; **[6]** nie podjęcia działań mających na celu przedłożenie przez koła łowieckie¹² informacji w zakresie występowania IGO zwierząt na terenie Gminy; **[7]** braku przekazania podmiotom zarządzającym i władającym nieruchomością informacji, o której mowa w art. 16 ust. 7 ustawy o IGO¹³; **[8]** braku podjęcia działań zaradczych mających na celu likwidację trzech stanowisk barszczu Sosnowskiego na nieruchomościach będących we władaniu Gminy, co było niezgodne z art. 21 ust. 1 pkt 4 ustawy o IGO; **[9]** braku udokumentowania prowadzenia działań zaradczych wobec barszczu Sosnowskiego, na pięciu nieruchomościach gminnych; **[10]** nie zawarcia porozumień dotyczących współpracy przy przeprowadzaniu działań zaradczych, co było niezgodne z art. 22 ust. 3 ustawy o IGO; **[11]** nie ujęcia od 1 stycznia 2024 r. w zakresie czynności pracownika Referatu Ochrony Środowiska i Usług Komunalnych Urzędu¹⁴ realizacji zadań wynikających z ustawy o IGO.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Inwazyjny gatunek obcy, gatunek obcy, którego wprowadzenie lub rozprzestrzenienie się zagraża bioróżnorodności i powiązanym usługom ekosystemowym lub oddziałuje na nie w niepożądany sposób, art. 3 pkt 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych (Dz. Urz. UE L 317 / str. 35, ze zm.); dalej: IGO.

⁷ Dz. U. z 2023 r. poz. 1589, ze zm.; dalej: ustawa o IGO.

⁸ Dalej: Gmina.

⁹ Dalej: RDOŚ.

¹⁰ Dalej: Rada Miejska.

¹¹ Dz. U. z 2024 r. poz. 54, ze zm.; dalej: Prawo ochrony środowiska.

¹² Do 11 czerwca 2024 r.

¹³ Do 15 kwietnia 2024 r.

¹⁴ Dalej: Referat.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej¹⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

Opis stanu faktycznego

1.1. W obowiązujących w okresie od 18 grudnia 2021 r. do 26 lipca 2024 r. Regulaminach Organizacyjnych Urzędu¹⁶, prowadzenie spraw związanych z ochroną przyrody i środowiska należało do zadań Referatu. W zakresie gospodarki odpadami, gospodarki komunalnej i ochrony środowiska oraz cmentarza komunalnego, Referatowi przydzielono prowadzenie spraw dotyczących kompetencji Gminy, wynikających z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹⁷, ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne¹⁸ i ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach¹⁹ oraz prowadzenie działań na rzecz ochrony flory i fauny.

W badanym okresie, zadania z zakresu zwalczania IGO realizował kierownik Referatu oraz jeden pracownik. W zakresie czynności pracownika zatrudnionego do 31 marca 2022 r. na stanowisku ds. gospodarki komunalnej i ochrony środowiska wskazano prowadzenie działań na rzecz ochrony flory i fauny, w tym wnioskowanie do organów o wprowadzenie określonych form ochrony przyrody. Realizację zadań wynikających z ustawy o IGO uwzględniono wprost w zakresie czynności pracownika zatrudnionego w okresie od 1 kwietnia do 31 grudnia 2023 r. na stanowisku ds. klimatu. Po tym okresie, przedmiotowe zadania nie zostały uwzględnione w zakresie czynności żadnego z pracowników Referatu, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

NIK wskazuje, że w Referacie rzeczywisty stan zatrudnienia odbiegał od struktury organizacyjnej wykazanej w Regulaminie Organizacyjnym. Od 1 kwietnia 2022 r. na stanowisku ds. gospodarki komunalnej i ochrony środowiska i od 1 stycznia 2024 r. na stanowisku ds. klimatu, nie zatrudniano żadnego pracownika, w sytuacji gdy integralną częścią Referatu²⁰ były następujące stanowiska: ds. ochrony środowiska i powietrza, ds. gospodarki komunalnej i ochrony środowiska, ds. klimatu, ds. gospodarki odpadami, ds. usług komunalnych oraz stanowisko kierownika Referatu.

Burmistrz wskazał, że na stanowisku ds. gospodarki komunalnej i ochrony środowiska nie prowadzono rekrutacji i nie zatrudniono pracownika - ze względu na przejęcie zadań przypisanych dla tego stanowiska przez kierownika Referatu oraz w razie potrzeb przez pozostałych pracowników Referatu, natomiast na stanowisku ds. klimatu - ze względu na rozdysponowanie obowiązków na podstawie polecenia kierownictwa pomiędzy wszystkich pracowników Referatu, jak i braku środków finansowych.

¹⁵ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁶ Zarządzenie Nr 20/2023 Burmistrza Szczytnej z dnia 23 stycznia 2023 r., zmienione zarządzeniem Nr 138/2023 Burmistrza Szczytnej z dnia 7 lipca 2023 r.; zarządzenie Nr 89/2022 Burmistrza Szczytnej z dnia 25 maja 2022 r., ze zm.; zarządzenie Nr 39/2022 Burmistrza Szczytnej z dnia 9 marca 2022 r.; zarządzenie Nr 239/2021 Burmistrza Szczytnej z dnia 14 grudnia 2021 r., ze zm. w sprawie nadania Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Miasta i Gminy w Szczytnej; dalej: Regulamin Organizacyjny.

¹⁷ Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, ze zm.

¹⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 1087, ze zm.

¹⁹ Dz. U. z 2024 r. poz. 399.

²⁰ Stanowiącej załącznik nr 1 do Regulaminu Organizacyjnego Urzędu z dnia 23 stycznia 2023 r.

(akta kontroli: tom I str. 8-125, 394-397; tom II, str. 68-70)

1.2. W badanym okresie pracownicy Referatu realizujący zadania z zakresu problematyki IGO, posiadali wykształcenie wyższe z zakresu ochrony środowiska.

W latach 2020-2024 (do 26 lipca) żaden z pracowników Urzędu nie uczestniczył w szkoleniach z zakresu objętego kontrolą. W dniu 20 września 2023 r. Burmistrz skierował do Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie²¹ zapytanie o możliwość zorganizowania i przeprowadzenia szkolenia dla pracowników gmin, którzy zajmują się sprawami dotyczącymi problematyki IGO. W odpowiedzi uzyskano informację o dostępnych materiałach ze szkoleń zorganizowanych przez GDOŚ w 2021 r. w ramach projektu „Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną”.

(akta kontroli: tom I, str. 240, 339-342; tom II, str. 159-163)

1.3. W okresie objętym kontrolą podmioty zewnętrzne nie przeprowadzały kontroli na terenie Gminy w zakresie dotyczącym rozpoznawania i zwalczania IGO roślin i zwierząt.

(akta kontroli: tom I, str. 234, 239)

1.4. W latach 2020-2024 (do 26 lipca) do Urzędu nie wpłynęły skargi dotyczące IGO roślin i zwierząt, niemniej jednak prowadzona była korespondencja dotycząca lokalizacji barszczu Sosnowskiego znanych wcześniej w Gminie. W dniu 4 lipca 2022 r. otrzymano pismo Sołtysa wsi Łężyce z prośbą o jak najszybszą interwencję w sprawie rosnącego we wsi Łężyce barszczu Sosnowskiego, natomiast 14 lipca 2022 r. wpłynął e-mail od podmiotu prywatnego z informacją o stanowisku barszczu Sosnowskiego zlokalizowanym przy rozwidleniu drogi z Łężyc do Dusznik-Zdroju i Szczytnej.

Burmistrz wskazał, że w związku z powyższym została przeprowadzona wizja w terenie w celu ustalenia miejsc występowania rośliny, skontaktowano się z właścicielami nieruchomości i ustalono termin usunięcia roślin. Pismo otrzymane od podmiotu prywatnego dotyczyło lokalizacji występowania barszczu Sosnowskiego (własność Skarbu Państwa), które zostało również poruszone przez Sołtysa Sołectwa Łężyce. Działania zmierzające do likwidacji barszczu Sosnowskiego w tej lokalizacji zostały podjęte wcześniej, tj. 15 czerwca 2022 r. wystosowano pisemne wezwanie do podjęcia działań w tym zakresie.

W dniu 20 lipca 2023 r. otrzymano pismo Posła na Sejm RP z prośbą o informację jakie działania podejmował Urząd w celu likwidacji występującego na terenie Gminy barszczu Sosnowskiego, w szczególności na terenie wsi Łężyce, w tym jakie działania podjęto w celu nakłonienia właścicieli gruntów do zwalczania barszczu Sosnowskiego na gruntach będących ich własnością. Działania Urzędu sprowadzały się do pisemnego zobowiązania właścicieli terenów na którym stwierdzono występowanie barszczu Sosnowskiego do podjęcia działań likwidujących ten gatunek, monitorowania terenu przez pracowników Referatu poprzez kontrole terenowe oraz wysyłania ponownych wezwań w przypadku braku podjęcia działań przez właścicieli terenów na których stwierdzono występowanie barszczu Sosnowskiego.

Pomimo podjęcia działań zaradczych w odniesieniu do ww. pism, zgłoszenie do RDOŚ dotyczące występowania na obszarze Gminy IGO roślin zostało przekazane dopiero w maju 2023 r., o czym szerzej w pkt 2.1.3 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli: tom I, str. 234, 239, 347-349; tom II, str. 17-20)

²¹ Dalej: GDOŚ.

1.5. W Urzędzie nie wprowadzano pisemnych procedur inwentaryzacji i zwalczania IGO roślin i zwierząt, jak również prowadzenia monitoringu skuteczności działań zaradczych i ich oddziaływania na gatunki niedocelowe (nie będące przedmiotem zwalczania). Niemniej jednak wypracowana została praktyka postępowania w tym zakresie, o czym szerzej w pkt 2.1.1 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli: tom I, str. 233, 236-237)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Od 1 stycznia 2024 r. w zakresie czynności pracownika Referatu nie wskazano realizacji zadań wynikających z ustawy o IGO.

Zgodnie ze standardami kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych, stanowiącymi załącznik do komunikatu nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych²², zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności dla poszczególnych pracowników, powinien być określony w formie pisemnej, w sposób przejrzysty i spójny (obszar A. Środowisko wewnętrzne, standard 3. Struktura organizacyjna).

Burmistrz wyjaśnił, że obowiązki wynikające z ustawy o IGO realizowano poprzez wydanie poleceń przez kierownictwo Urzędu pracownikom Referatu.

NIK wskazuje, że sposób ukształtowania środowiska wewnętrznego jednostki powinien służyć realizacji celów kontroli zarządczej, o których mowa w art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych²³, w tym m.in. zgodności działalności z przepisami prawa oraz procedurami wewnętrznymi, skuteczności i efektywności działania, efektywności i skuteczności przepływu informacji oraz zarządzania ryzykiem.

(akta kontroli: tom I, str. 8-125, 395, 542; tom II, str. 68-70)

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objętym kontrolą zapewniono warunki organizacyjne niezbędne do realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO roślin i zwierząt. Pracownicy realizujący zadania związane z problematyką IGO, posiadali stosowne wykształcenie kierunkowe w tym zakresie. Stwierdzona w wyniku kontroli nieprawidłowość dotyczyła nie ujęcia od 1 stycznia 2024 r. w zakresie czynności pracownika Referatu realizacji zadań wynikających z ustawy o IGO.

OBSZAR

2. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

Opis stanu
faktycznego

2.1. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

2.1.1. Burmistrz wskazał, że rozpoznanie stanowisk IGO roślin prowadzili pracownicy Referatu w ramach realizowanych zadań. Identyfikacji miejsc występowania IGO nie zlecano firmie zewnętrznej, lecz prowadzono we własnym zakresie w oparciu o zgłoszenia od właścicieli/użytkowników nieruchomości, mieszkańców, sołtysów, radnych, turystów, pracowników Nadleśnictwa Zdroje, Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie²⁴, jak też pracowników Urzędu. Informacje o potencjalnych stanowiskach IGO były sprawdzane i inwentaryzowane. W tym celu poza wizjami

²² Dz. Urz. Min. Fin. Nr 15, poz. 84.

²³ Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, ze zm.; dalej: ustawa o finansach publicznych.

²⁴ Dalej: PGW WP.

w terenie wykorzystywano również mapy Geoportalu. Ponadto poinformował, że każde telefoniczne, osobiste lub pisemne zgłoszenie występowania IGO było weryfikowane przez pracowników Urzędu i podejmowano stosowne działania. Jeśli występowanie IGO zlokalizowane było na terenie będącym we władaniu Gminy podejmowano działania zmierzające do jego usunięcia. Gdy IGO znajdowało się na działce będącej własnością innego podmiotu kierowano pismo do zarządcy nieruchomości z informacją o konieczności podjęcia działań. Ponadto wskazał, że miejsca występowania IGO, w szczególności stanowisk barszczu Sosnowskiego, są skoncentrowane na stosunkowo zwartym obszarze w miejscowościach Łężyce oraz Szczytna w związku z czym możliwe jest częste dokonywanie lustracji w terenie przez pracowników Urzędu.

(akta kontroli: tom I, str. 235-239)

W badanym okresie liczba zidentyfikowanych na terenie Gminy stanowisk/działek IGO wzrosła z trzynastu²⁵ według stanu na 1 stycznia 2020 r. (barszcz Sosnowskiego²⁶: obręb Łężyce – jedenaście działek²⁷ i obręb Niwa – dwie działki²⁸) do 51 według stanu na 15 kwietnia 2024 r. (barszcz Sosnowskiego: 50²⁹ stanowisk/działek ok. 1,77 ha i 362 okazy³⁰, w ośmiu przypadkach liczebność trudna do określenia oraz jedno³¹ stanowisko/działka rdestowca japońskiego³², ostrokończystego, ok. 700 sztuk na gruncie będącym we władaniu innego podmiotu). Data stwierdzenia przez Urząd obecności IGO w środowisku nie była dokumentowana, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Dane dotyczące zwierząt zaliczonych do IGO ujmowane były przez koła łowieckie w przedkładanych Burmistrzowi do opiniowania Rocznych Planach Łowieckich. W obwodach łowieckich zaobserwowano występowanie nutrii oraz jenotów.

Do 11 czerwca 2024 r. nie podjęto działań mających na celu przedłożenie przez koła łowieckie informacji w zakresie występowania IGO zwierząt na terenach obwodów łowieckich położonych w granicach Gminy, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: tom I, str. 241-242, 405-538, 542-544; tom II, str. 9-16, 171-179)

Powołany na potrzeby kontroli przez NIK biegły w zakresie botaniki objął badaniem siedem lokalizacji występowania IGO roślin podlegających szybkiej eliminacji lub rozprzestrzenionych na szeroką skalę – na obszarze Gminy. W wyniku rozpoznania wstępnego biegły stwierdził, że największe skupiska IGO roślin (barszcz Sosnowskiego) występują na terenie wsi Łężyce, w okolicach dawnego PGR-u. Większość tych stanowisk była już znana przed 2020 r. W wielu miejscach w Łężycach zamieszczono tablice ostrzegawcze, informujące o niebezpieczeństwie kontaktu z roślinami barszczu. W dniu 4 lipca 2024 r. spośród wyznaczonych do kontroli siedmiu działek, na pięciu³³ nie stwierdzono występowania IGO roślin, natomiast na dwóch³⁴ stwierdzono obecność barszczu Sosnowskiego. Biegły ustalił,

²⁵ Rozeznanie własne Gminy.

²⁶ Inwazyjny gatunek obcy stwarzający zagrożenie dla Unii Europejskiej, rozprzestrzeniony na szeroką skalę – załącznik nr 1 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii i listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów (Dz. U. poz. 2649, ze zm.).

²⁷ Na gruntach będących we władaniu innych podmiotów.

²⁸ Na gruntach będących we władaniu Gminy.

²⁹ Rozeznanie własne Gminy – 49 stanowisk, rozeznanie osoby prywatnej – jedno stanowisko.

³⁰ Na gruntach będących we władaniu Gminy – osiem stanowisk/działek ok. 55 okazów.

³¹ Rozpoznanie osoby prywatnej.

³² IGO stwarzający zagrożenie dla Polski, rozprzestrzeniony na szeroką skalę.

³³ Nr 362/4 obręb Wolany, nr 413/4 obręb Niwa, nr 317 obręb Szczytnik, nr 86/1 obręb Złotno i 196/4 obręb Łężyce.

³⁴ Nr 410/2 i 589/9 obręb Łężyce.

że na działce nr 410/2 rośliny barszczu Sosnowskiego były skoszone, lecz odrastają i kwitną, natomiast na działce nr 589/9 są wyrosnięte i kwitną, co wskazuje, że nie podjęto działań w celu ograniczenia ich wzrostu, bądź eliminacji.

W dniu 16 lipca 2024 r. Burmistrz został poinformowany o stwierdzeniu nowych stanowisk barszczu Sosnowskiego. W związku z powyższym 18 lipca 2024 r. przekazał do RDOŚ zgłoszenie stwierdzenia występowania na terenie Gminy barszczu Sosnowskiego. Ponadto wskazał, że po otrzymaniu informacji z RDOŚ o wprowadzeniu wnioskowanych nieruchomości do Rejestru IGO, do właścicieli przedmiotowych działek zostaną wysłane informacje o konieczności podjęcia działań zaradczych.

(akta kontroli: tom II, str. 102-133)

2.1.2. W badanym okresie obowiązywał Program Ochrony Środowiska dla Gminy Szczytna na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2026³⁵, wskazujący 10 kierunków interwencji, w tym: „Zasoby przyrodnicze, cel: ochrona różnorodności biologicznej oraz krajobrazowej, zadanie: Identyfikacja miejsc występowania oraz eliminacja gatunków inwazyjnych (usuwanie Barszczu Sosnowskiego)”.

W harmonogramie Programu, nie wskazano szacunkowych kosztów realizacji powyższego zadania. Jako źródło finansowania wskazano środki własne Gminy oraz środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej³⁶, przy czym finansowanie miało się odbywać w miarę potrzeb i możliwych środków finansowych.

Z wykonania Programu Burmistrz nie sporządzał i nie przedkładał Radzie Miejskiej raportów, o których mowa w art. 18 ust. 2 Prawa ochrony środowiska, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli tom I, str. 126-231)

2.1.3. Do 15 kwietnia 2024 r.³⁷, stosownie do art. 16 ust. 1 ustawy o IGO, przekazano do RDOŚ dwa zgłoszenia stwierdzenia obecności IGO w środowisku stwarzającego zagrożenie dla Unii Europejskiej lub Polski. Zgłoszenia te obejmowały dokonane w latach wcześniejszych rozpoznania własne Urzędu.

Pierwsze zgłoszenie złożono 12 maja 2023 r. w zakresie barszczu Sosnowskiego zlokalizowanego na 24 stanowiskach/działkach (obręb Łężyce – 18 działek, obręb Złotno – dwie działki, obręb Niwa – cztery lokalizacje). Przekazanie zgłoszenia do RDOŚ nastąpiło po upływie 14 miesięcy od terminu określonego w ustawie o IGO, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Zgodnie z art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO, winno być ono przekazane w terminie 7 dni od końca kwartału, tj. do 7 stycznia 2022 r.

Zgłoszenie zawierało elementy, o których mowa w art. 15 ust. 2 ustawy o IGO, możliwe do ustalenia (nazwę polską i naukową, miejsce stwierdzenia, datę stwierdzenia obecności IGO w środowisku, dane podmiotu zgłaszającego stwierdzenie IGO). W zakresie minimalnej liczby okazów lub powierzchni zajmowanej przez IGO wskazano, że liczebność jest trudna do określenia. Zgłoszenie obejmowało miejsca występowania barszczu Sosnowskiego (w tym np. obręb Łężyce, działka 3/4, 3/7, 575/1, 575/6, 575/13, 589/4) stwierdzone przed dniem wejścia w życie ustawy o IGO, jak też w 2023 r. W zakresie wszystkich tych przypadków, w zgłoszeniu do RDOŚ wskazano jedną datę stwierdzenia obecności IGO, tj. 6 maja 2023 r., o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

³⁵ Uchwała Nr XXXVI/210/18 Rady Miejskiej w Szczytnie z dnia 24 maja 2018 r., dalej: Program.

³⁶ Dalej: NFOŚiGW.

³⁷ Tj. przed rozpoczęciem kontroli NIK 24 kwietnia 2024 r.

(akta kontroli: tom I, str. 280-288, 353-354, 357-361, 401-404; tom II, str. 9-16)

Kolejne zgłoszenie złożone 18 września 2023 r. obejmowało 13 stanowisk/działek barszczu Sosnowskiego (obręb Łężyce – cztery działki, obręb Szczytnik – dziewięć działek) oraz jednego stanowiska/działki rdestowca ostrokończystego (obręb Chocieszów). Przedmiotowym zgłoszeniem objęto rozpoznanie własne w zakresie 12 stanowisk barszczu Sosnowskiego oraz dwa stanowiska IGO zgłoszone przez osobę fizyczną 24 lipca 2023 r. dotyczące:

- stwierdzenia 8 czerwca 2023 r. występowania barszczu Sosnowskiego w obrębie Łężyce (jedno stanowisko/działka nr 406, ok. 7 sztuk),
- stwierdzenia 20 maja 2023 r. występowania rdestowca ostrokończystego w obrębie Chocieszów (jedno stanowisko/działka nr 584, pow. ok. 700 sztuk).

Zgłoszenia otrzymane od osoby fizycznej nie wymagały uzupełniania, zostały sporządzone na piśmie i zawierały elementy określone w art. 15 ust. 2 ustawy o IGO. Zgłoszenie do RDOŚ zostało przekazane w terminie określonym w art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO.

(akta kontroli: tom I, str. 289-300; tom II, str. 9-16)

Do 30 maja 2024 r. nie zgłoszono do RDOŚ 12 stanowisk barszczu Sosnowskiego (obręb Łężyce – 7, obręb Złotno – dwa, Wolany – dwa, Szczytnik – jedno), w tym: dziesięciu stwierdzonych przed wejściem w życie ustawy o IGO oraz po jednym stwierdzonym odpowiednio 7 kwietnia 2022 r. i 1 sierpnia 2022 r. Natomiast do 23 lipca 2024 r. nie zgłoszono również występowania barszczu Sosnowskiego na działce w Obrębie Łężyce stwierdzonego w 17 maja 2023 r., o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: tom I, str. 280-288, 353-354, 357-361, 401-404; tom II, str. 9-16)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W latach 2020-2024 (do 26 lipca) Burmistrz nie sporządził i nie przedłożył Radzie Miejskiej raportów z wykonania Programu. W wyniku powyższego, nie dopełnił obowiązku wynikającego z art. 18 ust. 2 Prawa ochrony środowiska, zgodnie z którym z wykonania gminnego programu ochrony środowiska organ wykonawczy gminy sporządza co 2 lata raporty, które przedstawia radzie gminy.

Burmistrz wyjaśnił, że przedmiotowe raporty nie zostały sporządzone ze względu na brak zabezpieczenia środków finansowych w budżecie Gminy. Działania mające na celu wywiązanie się z tego obowiązku zostaną podjęte w najbliższym czasie.

(akta kontroli: tom I, str. 126-231, 542-544)

2. Z opóźnieniem 14 miesięcy dokonano zgłoszenia do RDOŚ obecności na terenie Gminy 24 stanowisk IGO roślin (barszczu Sosnowskiego), o których posiadano wiedzę w dniu wejścia w życie ustawy o IGO, tj. 18 grudnia 2021 r.

Zgodnie z art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO, Burmistrz zobowiązany był do przekazania do RDOŚ zgłoszenia w terminie 7 dni od końca kwartału, w którym posiadał informacje o występowaniu IGO w środowisku, tj. do 7 stycznia 2022 r. Zgłoszenia dokonano 12 maja 2023 r.

Burmistrz wyjaśnił, że zgłoszenia stwierdzenia obecności IGO na terenie Gminy – w tym przypadku barszczu Sosnowskiego – przekazuje się dyrektorowi RDOŚ po otrzymaniu zgłoszenia. Przed 12 maja 2023 r. do Urzędu nie wpływały zgłoszenia występowania IGO. Były to rozpoznania własne prowadzone jeszcze przed wejściem w życie ustawy o IGO, a Gmina od momentu posiadania wiedzy o występowaniu barszczu Sosnowskiego prowadziła działania mające na celu jego eliminację.

NIK wskazuje, że Urząd posiadał, na podstawie rozpoznań własnych, informacje dotyczące występowania barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy, o których mowa w art. 15 ust. 2 ustawy o IGO, wobec czego zobowiązany był do dokonania stosownych zgłoszeń zgodnie z art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO.

Informacje w zakresie stwierdzenia obecności IGO w środowisku stanowią element Rejestru IGO, który jest podstawowym narzędziem monitorowania, zarówno obecności IGO w środowisku, jak i skuteczności prowadzonych działań zaradczych.

(akta kontroli: tom I, str. 280-288, 332, 392-397)

3. Zgłoszenie do RDOŚ z 12 maja 2023 r. dotyczące obecności na terenie Gminy IGO roślin, zostało sporządzone nierzetelnie. Jako datę obecności IGO w środowisku wskazano we wszystkich przypadkach 6 maja 2023 r., pomimo że wiedzę o obecności IGO w tych lokalizacjach posiadano już przed wejściem w życie ustawy o IGO.

Na działkach nr 575/6, 575/13 obręb Łężyce prowadzono już w 2021 r. prace pilotażowe polegające na testowaniu metod zwalczania występującego tam barszczu Sosnowskiego. Pismami z 15 czerwca 2021 r. oraz z 15 czerwca 2022 r. zwracano się do władających nieruchomościami o zwalczanie barszczu Sosnowskiego, m.in. na gruntach w obrębie Łężyce działki nr: 3/4, 3/7, 568, 575/1, 575/6, 575/13, 589/4.

Burmistrz wyjaśnił, że najprawdopodobniej była to data przygotowania przez pracownika zgłoszenia do RDOŚ z wykazem działek i omyłkowo wskazana jako data stwierdzenia obecności IGO.

(akta kontroli: tom I, str. 280-288, 334, 353, 366, 369, 376, 383; tom II, str. 146-148, 159-163)

4. W zakresie prowadzonych przez Urząd rozpoznań występowania barszczu Sosnowskiego na obszarze Gminy, nie dokumentowano daty stwierdzenia przez Urząd obecności tego IGO w środowisku, co było działaniem nierzetelnym.

Powyższe miało wpływ na rzetelność danych zgłaszanych do RDOŚ i ich ujęcia w Rejestrze IGO.

Burmistrz wyjaśnił, że pracownicy nie dokumentowali dodatkowo faktu stwierdzenia nowej lokalizacji występowania IGO, lecz podejmowali działania zmierzające do likwidacji stwierdzonych stanowisk barszczu Sosnowskiego.

(akta kontroli: tom I, str. 280-300; tom II, str. 9-16, 158-163)

5. Z opóźnieniem od 12 do 28 miesięcy dokonano do RDOŚ zgłoszenia o występowaniu 13 stanowisk IGO roślin (barszcz Sosnowskiego) w odniesieniu do rozpoznań własnych Urzędu:

- 10 stanowisk stwierdzonych przed dniem wejścia w życie ustawy o IGO – zgłoszenia dokonano w toku kontroli NIK – 31 maja 2024 r., tj. po upływie 28 miesięcy licząc od 7 stycznia 2022 r.³⁸;
- trzech stanowisk stwierdzonych odpowiednio: 7 kwietnia 2022 r., 1 sierpnia 2022 r. i 17 maja 2023 r. Zgłoszeń w tym zakresie dokonano w toku kontroli NIK – 31 maja 2024 r. i 24 lipca 2024 r., tj. po upływie od 12 do 22 miesięcy, w sytuacji gdy ustawowy termin na zgłoszenie upłynął odpowiednio: 7 lipca 2022 r., 7 października 2022 r. i 7 lipca 2023 r.³⁹

Zgodnie z art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO, Burmistrz zobowiązany był do przekazania do RDOŚ zgłoszenia w terminie 7 dni od końca kwartału, w którym posiadał informacje o występowaniu IGO w środowisku.

³⁸ Dotyczy działek: w obrębie Łężyce – nr 575/4, 428, 425/5, 425/6, 531, 575/2; w obrębie Złotno – nr 2/1, nr 2/2; obrębie Wolany – nr 362/38, 362/57.

³⁹ Dotyczy działek: w obrębie Łężyce – nr 424/4, 425/7; w obrębie Szczytnik – nr 127/2.

Burmistrz wyjaśnił, że powyższe wynika z przeoczenia podczas sporządzania zgłoszeń do RDOŚ.

(akta kontroli: tom I, str. 280-300, 361, 369, 379, 391, 401-404, 540-544; tom II, str. 9-16, 142-145, 159-168)

6. Do 11 czerwca 2024 r. nie podjęto działań mających na celu przedłożenie przez koła łowieckie informacji w zakresie występowania IGO zwierząt na terenach obwodów łowieckich położonych w granicach Gminy. Dane dotyczące zwierząt zaliczonych do IGO ujmowane były przez koła łowieckie w przedkładanych Burmistrzowi do opiniowania Rocznych Planach Łowieckich. W obwodach łowieckich zaobserwowano występowanie nutrii oraz jenotów. Dopiero w toku kontroli NIK, tj. 12 czerwca 2024 r., do kół łowieckich działających na terenie Gminy zostały przesłane pisma wzywające zarządców obwodów łowieckich do niezwłocznego przedstawienia informacji w zakresie IGO zwierząt występujących na terenie obwodów łowieckich położonych w granicach Gminy i przedłożenie zgłoszenia, o którym mowa w art. 15 ust. 1 ustawy o IGO. W wyniku powyższych działań 9 lipca 2024 r. do Urzędu wpłynęło zgłoszenie dotyczące występowania na terenie Gminy jenota (6-8 sztuk), które zostało przekazane do RDOŚ 18 lipca 2024 r.

Burmistrz wyjaśnił, że zapoznawano się z danymi zawartymi w Rocznych Planach Łowieckich, niemniej jednak żadne z kół łowieckich nie przedłożyło wcześniej zgłoszenia stwierdzenia IGO w środowisku, o którym mowa w art. 15 ust. 1 ustawy o IGO.

(akta kontroli: tom I, str. 405-538, 540-549; tom II, str. 134-141)

2.2. Realizacja zadań związanych ze zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

Opis stanu faktycznego

2.2.1. Zidentyfikowane według stanu na 15 kwietnia 2024 r. stanowiska IGO roślin zlokalizowane były w ośmiu przypadkach na gruntach gminnych (barszcz Sosnowskiego) oraz w 43 przypadkach na gruntach będących we władaniu innych podmiotów (barszcz Sosnowskiego – 42 stanowiska, rdestowiec – jedno stanowisko), w tym osób prywatnych.

Działania w zakresie zwalczania barszczu Sosnowskiego realizowano w szczególności w ramach zadań własnych Gminy w zakresie ochrony środowiska, a także ochrony zdrowia i bezpieczeństwa obywateli, określonych w art. 7 ust. 1 pkt 1, 5 i 14 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym⁴⁰. W przypadku stwierdzenia barszczu Sosnowskiego na działkach nie będących we władaniu Gminy, jeszcze przed wejściem w życie ustawy o IGO, jak i w czasie jej obowiązywania, do właścicieli/zarządców tych nieruchomości m.in. wysłano pisma z prośbą o zwalczanie tej rośliny. Urząd nie wymagał jednak pisemnego potwierdzenia realizacji działań we wskazanym zakresie. Pierwsze pisma dotyczące podjęcia działań zaradczych w trybie ustawy o IGO zostały przesłane do właścicieli/zarządców nieruchomości nie będących własnością Gminy, dopiero w maju i kwietniu 2024 r.

Barszcz Sosnowskiego zlokalizowany na gruntach będących we władaniu Gminy, tj. na terenie „Kamienego traktu” oraz w pasie poboczy dróg, rowów przydrożnych oraz skarp był koszony w ramach kolejnych umów zawartych ze spółką gminną na wykonanie prac związanych z wykaszaniem poboczy dróg, rowów przydrożnych oraz skarp⁴¹. NIK wskazuje, że realizowane działania z uwagi na przyjętą częstotliwość ich

⁴⁰ Dz. U. z 2024 r. poz. 609, ze zm.

⁴¹ Dalej: umowa na wykaszanie.

prowadzenia, nie mogły być skuteczne, gdyż odbiegały od zaleceń wskazanych w „Kompendium. Metody zwalczania barszczu kaukaskich”.

Ponadto podejmowane działania nie były dokumentowane, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Według stanu na 15 kwietnia 2024 r., w zakresie trzech nieruchomości będących we władaniu Gminy (obręb Szczytnik – dz. nr 490, dz. nr 504, dz. nr 603/5) nie podjęto działań zaradczych mających na celu likwidację barszczu Sosnowskiego, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W odniesieniu do przesłanych do RDOŚ zgłoszeń z 12 maja 2023 r. i 18 września 2023 r., informację zwrotną o wpisie do Rejestru IGO, zlokalizowanych na terenie Gminy stanowisk IGO roślin otrzymano odpowiednio: 22 sierpnia 2023 r. (w odniesieniu do 24 stanowisk) oraz 12 października 2024 r. (w odniesieniu do 14 stanowisk). Pisma do podmiotów władających nieruchomościami o przeprowadzanie działań zaradczych, w trybie ustawy o IGO, zostały przesłane dopiero w kwietniu i maju 2024 r., co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: tom I, str. 235-239, 301-325; tom II, str. 9-16, 90-100)

2.2.2. W badanym okresie nie wystąpiły przypadki udzielania przez Burmistrza zwolnienia podmiotu władającego z obowiązku przeprowadzenia działań zaradczych wobec IGO.

(akta kontroli: tom I, str. 237)

2.2.3. Nie wystąpiły przypadki, o których mowa w art. 21 ust. 9 ustawy o IGO, przeprowadzania działań zaradczych na koszt podmiotu władającego nieruchomością.

(akta kontroli: tom I, str. 237)

2.2.4. W Urzędzie nie prowadzono postępowań w sprawie udzielenia zamówienia publicznego w zakresie przeprowadzania działań zaradczych wobec IGO. Stanowiska barszczu Sosnowskiego zlokalizowane przy poboczach dróg gminnych były koszone w ramach kolejnych umów na wykaszanie zawartych ze spółką gminną.

(akta kontroli: tom I, str. 301-325, 394-397)

2.2.5. W badanym okresie nie złożono do RDOŚ raportu o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie Gminy w latach 2021-2023, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: tom I, str. 238, 540-544)

2.2.6. W Urzędzie nie opracowano procedury określającej sposób i częstotliwość prowadzenia monitoringu skuteczności działań zaradczych i ich oddziaływania na gatunki niedocelowe (nie będące przedmiotem zwalczania), o którym mowa w art. 18 ust. 3 ustawy o IGO.

Burmistrz wskazał, że monitoring polegał na przeprowadzaniu przez pracowników Urzędu wizji terenu na którym zidentyfikowano występowanie IGO. W przypadku stwierdzenia braku podjęcia działań zaradczych, pracownicy Urzędu kontaktowali się telefonicznie z właścicielami i zarządcami nieruchomości lub wysyłano pisma ponagląjące.

Urząd nie posiadał danych w zakresie prowadzonych działań zaradczych. Przeprowadzane przez pracowników Urzędu wizje w terenie nie były dokumentowane, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: tom I, str. 237, 301-325; tom II, str. 90-100)

2.2.7. W Gminie nie stosowano środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów. Zgodnie z art. 21 ust. 15 ustawy o IGO, środki takie stosuje się do ekosystemów, które zostały zdegradowane, uszkodzone lub zniszczone przez IGO. W badanym okresie działania zaradcze realizowane przez Gminę dotyczyły tylko koszenia IGO roślin, które ostatecznie nie doprowadziło do ich usunięcia.

(akta kontroli: tom I, str. 268-279)

2.2.8. W badanym okresie podejmowano działania informacyjne dotyczące rozpoznawania i zwalczania IGO roślin. Mieszkańcom Gminy przekazywane były ulotki informacyjne o IGO roślinach. Stosowne informacje zamieszczono również na tablicach ogłoszeń Urzędu oraz we wsi Łężyce.

W 2021 r. na stronie internetowej Urzędu zamieszczona została informacja⁴² o prowadzonych pracach pilotażowych zwalczania barszczu Sosnowskiego. W dniu 17 sierpnia 2022 r. Zastępca Burmistrza udzielił wywiadu⁴³ dla Radia Wrocław, w którym poruszył m.in. problem lokalizacji barszczu Sosnowskiego na gruntach prywatnych. W 2023 r. w celach informacyjnych, zapobiegania poparzeniom skóry, poparzeniom układu oddechowego i innym niebezpiecznym reakcjom, zagrażającym zdrowiu, a nawet życiu w kontakcie z barszczem Sosnowskiego, na terenie wsi Łężyce umieszczono cztery tablice ostrzegawcze, zamontowane przy wjeździe oraz w miejscach gdzie roślina ta występuje w skupiskach. W dniu 18 kwietnia 2024 r. na stronie internetowej Urzędu⁴⁴ w zakładce Ochrona Środowiska zamieszczone zostało opracowanie „Kompendium. Metody zwalczania barszczy kaukaskich”.

Burmistrz wskazał, że po wejściu w życie ustawy o IGO, Urząd nie podejmował działań mających na celu rozpowszechnianie w inny sposób informacji o konieczności dokonywania zgłoszeń zidentyfikowanych na terenie Gminy przypadków występowania IGO roślin i zwierząt. Jednocześnie poinformował, że problem barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy sięga czasów istnienia Państwowego Gospodarstwa Rolnego – Zakładu Hodowlan w Łężycach, gdzie został utworzony oddział Górskiej Stacji Wdrożeniowo-Upowszechniającej⁴⁵. Na potrzeby prowadzonej tam hodowli zwierząt, sprowadzany był barszcz Sosnowskiego, jak się później okazało IGO, jako pożywienie.

(akta kontroli: tom I, str. 238; tom II, str. 17-18, 49-60, 68-84)

2.2.9. W badanym okresie nie zawarto stosownych porozumień określających szczegółowe warunki i sposób współpracy z podmiotami i instytucjami przy przeprowadzaniu działań zaradczych wobec IGO roślin i zwierząt, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W 2021 r. współpracowano z Uniwersytetem Wrocławskim⁴⁶, w zakresie prac pilotażowych, polegających na testowaniu metod zwalczania IGO z rodzaju barszcz. Testowane były trzy metody mechaniczne, stanowiące alternatywę dla środków chemicznych, szczególnie ważną na obszarach cennych przyrodniczo oraz przy ciekach wodnych. Polegały one na koszeniu roślin, a następnie ich wykopaniu, rozwierceniu lub usunięciu korzenia. W efekcie prowadzonych prac pilotażowych powstało „Kompendium. Metody zwalczania barszczy kaukaskich”, dostępne na stronie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska⁴⁷.

⁴² <https://szczytna.pl/aktualnosci/program-pilotazowego-zwalczania-inwazji-gatunkow-obcych-w-lezycach.html> [data dostępu: 16 lipca 2024 r.].

⁴³ <https://www.radiowroclaw.pl/articles/view/122413/Barszcz-Sosnowskiego-wciaz-duzym-problemem-w-gminie-Szczytna1> [data dostępu: 16 lipca 2024 r.].

⁴⁴ <https://szczytna.pl/ochrona-srodowiska.html> [data dostępu: 16 lipca 2024 r.].

⁴⁵ Dalej: PGR.

⁴⁶ Wydział Nauk Biologicznych, Instytut Biologii Środowiskowej, Zakład Botaniki.

⁴⁷ http://projekty.gdos.gov.pl/files/artykuly/186884/Kompendium-zwalczania-IGO---barszcze_icon_1.pdf [dostęp: 16 lipca 2024 r.].

Burmistrz wskazał, że w zakresie zwalczania IGO roślin współpracowano zarówno z Zarządem Dróg Powiatowych w Kłodzku, PGW WP, jak i Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa Oddziałem Terenowym we Wrocławiu, niemniej jednak nie zawarto żadnego porozumienia w tym zakresie.

(akta kontroli: tom I, str. 236, 326-338; tom II, str. 159-163)

2.2.10. Burmistrz wskazał, że rozpoznawanie miejsc występowania IGO nie jest problematyczne, natomiast utrudnieniem jest zwalczanie IGO na terenach niebędących własnością Gminy. Brak programów dofinansowujących działania zwalczające IGO uniemożliwia wsparcie właścicieli gruntów w tym zakresie. Ponadto poinformował, że dużym problemem jest brak regulacji prawnych dających możliwość zobligowania państwowych jednostek organizacyjnych lub państwowych osób prawnych do pilnych, kompleksowych działań likwidacji IGO. Ustawa o IGO reguluje szczegółowo procedurę postępowania z IGO, które występują na działkach osób fizycznych. Mają tutaj zastosowanie przepisy art. 21 ww. ustawy, które umożliwiają przeprowadzenie działań zaradczych przez Burmistrza na koszt podmiotu władającego gruntem (art. 21 ust. 9). Niemniej jednak przepis ten dotyczy, co należy podkreślić tylko osób fizycznych. Nie ma możliwości przeprowadzania tych działań w stosunku do państwowych jednostek organizacyjnych/własności Skarbu Państwa. Największym skupiskiem barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy jest miejscowość Łężyce, w szczególności są to tereny po byłym PGR, w którym m.in. wprowadzono i testowano rośliny pod kątem szybkości wzrostu, ilości masy zielonej jako pożywienia dla hodowanego bydła. Jednostka ta wprowadziła roślinę barszczu Sosnowskiego do środowiska na terenie działek będących obecnie własnością Skarbu Państwa w zarządzie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Oddziału Terenowego we Wrocławiu⁴⁸ (działki oznaczone numerami 575/4, 575/6, 575/9 oraz 575/13 obręb Łężyce). W momencie likwidacji PGR nikt nie zadbał o to, aby roślinę tę zabezpieczyć przed rozprzestrzenieniem się na działki sąsiednie. W chwili obecnej konsekwencje tych działań ponoszą mieszkańcy, Gmina, Zarządca Dróg Powiatowych w Kłodzku oraz PGW WP. Właściciele działek, na których porasta barszcz Sosnowskiego czują się pokrzywdzeni i zgłaszają takie uwagi podczas rozmów i spotkań, podnosząc, że zobligowani są do zwalczania rośliny, ponosząc niejednokrotnie duże nakłady finansowe za działania i decyzje podmiotu, który był własnością Skarbu Państwa. Jak wskazano powyżej organ jest zobligowany na mocy art. 21 ustawy o IGO zastosować na gruntach będących własnością osób fizycznych wykonanie zastępcze w przypadku gdy osoby te nie prowadzą działań zaradczych. Brak uregulowań prawnych egzekwowania podejmowanych działań zaradczych dla terenów będących własnością Skarbu Państwa sprawia, że zwalczać IGO i ponosić koszty finansowe będą osoby fizyczne i Gmina, a niepodjęcie działań przez KOWR będzie skutkowało dalszym rozprzestrzenianiem się rośliny oraz niemożliwością wyeliminowania IGO ze środowiska.

(akta kontroli: tom I, str. 235-236; tom II, str. 169-170)

2.2.11. W latach 2020-2024 (do 15 kwietnia) Urząd nie pozyskał dofinansowania na prowadzenie działań zaradczych wobec IGO. W związku z narastającym problemem rozprzestrzeniania się barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy, w szczególności we wsi Łężyce, Burmistrz wystąpił pismem z 9 lutego 2023 r. do NFOŚiGW o pomoc finansową w kwocie 40,0 tys. zł na sfinansowanie mechanicznego niszczenia tej rośliny. W dniu 27 lutego 2023 r. otrzymano odpowiedź, że NFOŚiGW może wspierać zadania z zakresu ochrony różnorodności biologicznej zgodnie z zasadami i kryteriami udzielania pomocy finansowej. Z uwagi na konieczność maksymalizacji efektu ekologicznego preferowane są zadania polegające na zwalczaniu roślin

⁴⁸ Dalej: KOWR.

inwazyjnych w sytuacji, gdy stwarzają one niebezpieczeństwo dla rodzimych gatunków roślin chronionych/zagrożonych, w szczególności występujących na obszarach objętych ochroną prawną.

Burmistrz wskazał, że brak jest możliwości wyszczególnienia kwot przeznaczonych na niszczenie roślin barszczu Sosnowskiego ze względu na zawarcie tego rodzaju prac w umowach obejmujących koszenie innych terenów będących własnością gmin. Przedmiotowe umowy obejmowały koszenie poboczy na terenie całej Gminy lub utrzymania zieleni, czystości i porządku. Po 15 kwietnia 2024 r. poniesiono koszty w wysokości 8,0 tys. zł na koszenie oraz 75 zł na zakup materiałów (folii) do niszczenia barszczu Sosnowskiego.

(akta kontroli: tom I, str. 343-344; tom II, str. 68-70)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Po otrzymaniu 22 sierpnia 2023 r. oraz 12 października 2023 r. informacji z RDOŚ o zarejestrowaniu nowych stwierdzeń IGO roślin na terenie Gminy (dot. 38 działek), zarządzającym i władającym nieruchomością nie przekazano informacji, o której mowa w art. 16 ust. 7 ustawy o IGO, tj. o stwierdzeniu obecności IGO w środowisku oraz o konieczności przeprowadzenia działań zaradczych wobec tego IGO zgodnie z art. 21 ust. 2 ustawy o IGO. Pierwsze pisma na podstawie art. 21 ust. 2 ustawy o IGO o podjęcie działań zaradczych mających na celu likwidację roślin IGO zostały skierowane do podmiotów władających gruntem, w toku kontroli NIK, tj. w kwietniu i maju 2024 r.

Burmistrz wyjaśnił, że ze względu na otrzymaną informację z RDOŚ 22 sierpnia 2023 r. oraz 12 października 2023 r., tj. po zakwitnięciu roślin, podjęto decyzję, że poinformowanie władających nieruchomością o konieczności podjęcia działań zaradczych nastąpi przed kolejnym okresem wegetacyjnym roślin już w 2024 r. W związku z powyższym pisma do właścicieli/zarządców nieruchomości były kierowane od 16 kwietnia 2024 r.

NIK wskazuje, że zgodnie z art. 21 ust. 3 ustawy o IGO, po otrzymaniu ww. informacji, podmiot władający będący osobą fizyczną albo inną niż państwowa osoba prawna albo inną niż państwowa jednostka organizacyjna – mógł niezwłocznie wystąpić do Burmistrza z wnioskiem o zwolnienie z obowiązku przeprowadzenia działań zaradczych, jeżeli nie miał możliwości przeprowadzenia tych działań we własnym zakresie, w szczególności ze względów finansowych.

(akta kontroli: tom II, str. 159-163)

2. Według stanu na 15 kwietnia 2024 r., niezgodnie z art. 21 ust. 1 pkt 7 ustawy o IGO, nie podjęto działań zaradczych mających na celu likwidację trzech stanowisk barszczu Sosnowskiego na nieruchomościach będących we władaniu Gminy (obręb Szczytnik – dz. nr 490, dz. nr 504, dz. nr 603/5), pomimo że obecność IGO w tych lokalizacjach stwierdzono w czerwcu 2023 r., a zgłoszenia obecności IGO dokonano 18 września 2023 r. (powiadomienie o wpisie do rejestru IGO otrzymano 10 października 2023 r.).

Burmistrz wyjaśnił, że działania zaradcze prowadzone do 15 kwietnia 2024 r. ograniczały się do potwierdzenia występowania IGO roślin na tych nieruchomościach (początek sezonu wegetacyjnego).

W toku kontroli NIK, 7 czerwca 2024 r. zlecono wykoszenie barszczu Sosnowskiego na ww. nieruchomościach.

(akta kontroli: tom I, str. 280-288, 543, 540-541, 550-552)

3. Nie udokumentowano prowadzenia działań zaradczych na gruntach będących we władaniu Gminy, na których stwierdzono występowanie barszczu Sosnowskiego, tj. m.in. na terenie „Kamiennego traktu” oraz w pasie poboczy dróg, rowów przydrożnych oraz skarp, co było działaniem nierzetelnym.

Burmistrz wyjaśnił, że protokół zdawczo-odbiorczy nie jest dokumentem wymaganym zapisami zawartych umów na wykaszanie, ani żadnymi uregulowaniami prawnymi dotyczącymi odbioru prac objętych umową. Ponadto wyjaśnił, że czynności zawarte w umowach na wykaszanie nie są bezpośrednio związane z zamiarem zwalczania IGO – są ich efektem dodanym. W umowie na kolejne sezony zostanie rozważone doprecyzowanie zapisów, tzn. wyszczególnienie działek na których występuje barszcz Sosnowskiego.

NIK wskazuje, że barszcz Sosnowskiego ma silne działanie toksyczne i alergenne, a jego niekontrolowane rozsiewanie stwarza zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi i zwierząt. Ponadto na podstawie umów na wykaszanie zapewniono koszenie barszczu Sosnowskiego dwa lub trzy razy w roku, podczas gdy według „Kompendium. Metody Zwalczania barszczy kaukaskich”, koszenie uznano za metodę ograniczającą rozprzestrzenianie się barszczy. Prowadzenie tego zabiegu nie eliminuje barszczy kaukaskich ze środowiska – może jedynie zapobiegać wytworzeniu nasion, a tym samym dalszemu zasilaniu banku glebowego i rozprzestrzenianiu się roślin. Do uzyskania pożądanego efektu konieczne jest systematyczne powtarzanie zabiegów przez cały sezon wegetacyjny (średnio przynajmniej dziewięć razy w z sezonie wegetacyjnym), a dodatkowo konieczne jest stałe monitorowanie kondycji roślin (aby nie dopuścić do ich zakwitnięcia i wydania nasion).

(akta kontroli: tom I, str. 301-325, 394-397; tom II, str. 90-101)

4. Nie zrealizowano obowiązku wynikającego z art. 21 ust. 14 ustawy o IGO, w zakresie złożenia do RDOŚ raportu o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie Gminy za lata 2021-2023.

Burmistrz wyjaśnił, że raporty o podjętych działaniach zaradczych składane są po zgłoszeniu i otrzymaniu informacji zwrotnej z RDOŚ o wprowadzeniu do Rejestru IGO oraz po poinformowaniu podmiotu władającego gruntem o konieczności przeprowadzenia działań zaradczych wobec IGO (informacje z RDOŚ wpłynęły 22 sierpnia 2023 r. i 12 października 2023 r.). Pisma o konieczności podjęcia działań zaradczych zostały rozesłane do podmiotów władających gruntem w kwietniu oraz maju 2024 r. po otrzymaniu informacji zwrotnych od właścicieli/zarządców nieruchomości. Raport o prowadzonych działaniach zaradczych za 2024 r. zostanie przekazany do RDOŚ do 31 stycznia 2025 r.

NIK wskazuje, że brak przekazania zgłoszeń do RDOŚ, w sytuacji gdy w latach 2021-2023 na terenie Gminy prowadzono działania zaradcze, nie stanowi uzasadnienia dla zaniechania składania ww. raportu.

(akta kontroli: tom I, str. 238, 540-544)

5. Zgodnie z art. 18 ust 3 ustawy o IGO, podmioty przeprowadzające działania zaradcze monitorują skuteczność tych działań. Urząd nie dokumentował prowadzonego monitoringu w tym zakresie w odniesieniu do terenów gminnych, jak również nie wymagał pisemnego potwierdzenia realizacji działań w przypadku ich przeprowadzenia przez władającego nieruchomością prywatną.

Burmistrz wyjaśnił, że ze względu na skoncentrowane lokalizacje występowania roślin barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy, w szczególności w miejscowości Łężyce, wizje w terenie były prowadzone każdorazowo w czasie wykonywania innych obowiązków służbowych przez pracowników Referatu, np. podczas oględzin dotyczących wniosków/zgłoszeń zamiaru usunięcia drzew. Działania były

podejmowane doraźnie, m.in. poprzez telefoniczne informowanie właścicieli gruntów o konieczności podjęcia działań zmierzających do likwidacji roślin.

NIK wskazuje, że dokumentowanie czynności monitorowania skuteczności działań zaradczych jest istotne m.in. z punktu widzenia konieczności sporządzenia rocznego raportu o tych działaniach do RDOŚ.

(akta kontroli: tom II, str. 68-70)

6. W latach 2022-2024 (do 26 lipca) Urząd nie zawarł porozumień określających szczegółowe warunki i sposób współpracy przy przeprowadzaniu działań zaradczych w zakresie zwalczania IGO roślin i zwierząt, co było wymagane art. 22 ustawy o IGO. Zgodnie ze wskazanym przepisem, Burmistrz zobowiązany był do podjęcia współpracy m.in. z RDOŚ, dyrektorem regionalnej dyrekcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, Polskim Związkiem Łowieckim czy też zarządcami nieruchomości będących własnością Skarbu Państwa.

Burmistrz wyjaśnił, że ze względu na występowanie IGO wyłącznie na terenie Gminy (poza obszarami Parku Narodowego Gór Stołowych), nie było konieczności zawierania porozumień z organami wymienionymi w art. 22 ust. 1 ustawy o IGO. Jednocześnie wskazał, że ze względu na brak lub niewystarczające działania jakie podejmuje KOWR w najbliższym czasie zostaną podjęte kroki zmierzające do zawarcia porozumień. Dodatkowo poinformował, że zostaną również podjęte działania zmierzające do zawarcia porozumienia na mocy art. 22 ustawy o IGO z kołami łowieckimi.

(akta kontroli: tom I, str. 236, 326-338; tom II, str. 159-163)

OCENA CZĄSTKOWA

Zadania wynikające z ustawy o IGO nie były realizowane rzetelnie. Pomimo posiadania przez Urząd informacji o występujących na terenie Gminy IGO roślinach, stosowne zgłoszenia w tym zakresie zostały przekazane do RDOŚ z opóźnieniem. Realizowane przez Urząd działania zmierzające do usunięcia barszczu Sosnowskiego na nieruchomościach gminnych, z uwagi na przyjętą częstotliwość prowadzenia zabiegów koszenia tych IGO roślin (dwu lub trzy krotnie w sezonie wegetacyjnym), nie doprowadziły do skutecznego ich wyeliminowania.

Stwierdzone w wyniku kontroli nieprawidłowości dotyczyły w szczególności: **[1]** przekazania z opóźnieniem od 12 do 28 miesięcy zgłoszeń do RDOŚ dotyczących stwierdzenia IGO roślin na terenie Gminy, czym naruszono art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO; **[2]** niezłożenia do RDOŚ raportu z przeprowadzonych w latach 2021-2023 działań zaradczych na terenie Gminy, co było wymagane art. 21 ust. 14 ustawy o IGO; **[3]** nierzetelnego sporządzenia zgłoszenia do RDOŚ z 12 maja 2023 r.; **[4]** braku sporządzenia i przedłożenia Radzie Miejskiej raportów, o których mowa w art. 18 ust. 2 Prawa ochrony środowiska; **[5]** braku dokumentowania daty stwierdzenia przez Urząd obecności IGO w środowisku; **[6]** nie podjęcia działań mających na celu przedłożenie przez koła łowieckie⁴⁹ informacji w zakresie występowania IGO zwierząt na terenie Gminy; **[7]** braku przekazania podmiotom zarządzającym i władającym nieruchomością informacji, o której mowa w art. 16 ust. 7 ustawy o IGO⁵⁰; **[8]** braku podjęcia działań zaradczych mających na celu likwidację trzech stanowisk barszczu Sosnowskiego na nieruchomościach będących we władaniu gminy, co było niezgodne z art. 21 ust. 1 pkt 4 ustawy o IGO; **[9]** braku udokumentowania prowadzenia działań zaradczych wobec barszczu Sosnowskiego, na nieruchomościach gminnych; **[10]** nie zawarcia porozumień dotyczących współpracy przy przeprowadzaniu działań zaradczych, co było niezgodne z art. 22 ust. 3 ustawy o IGO.

⁴⁹ Do 11 czerwca 2024 r.

⁵⁰ Do 15 kwietnia 2024 r.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi

NIK zwraca uwagę, że charakter, waga i skala stwierdzonych nieprawidłowości wskazują na potrzebę wzmocnienia przez Burmistrza działań podejmowanych w obszarze kontroli zarządczej, o której mowa w art. 68 ust. 1 i 2 ustawy o finansach publicznych, w celu zapewnienia zgodnego z prawem, terminowego i efektywnego realizowania celów i zadań Urzędu w zakresie związanym z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO roślin i zwierząt.

Wnioski

1. Podjęcie działań mających na celu zapewnienie terminowego i rzetelnego przekazywania zgłoszeń do RDOŚ dotyczących stwierdzenia IGO roślin i zwierząt na terenie Gminy.
2. Zapewnienie sporządzania raportów z wykonania Programu.
3. Podjęcie działań mających na celu dokumentowanie daty stwierdzenia przez Urząd obecności IGO w środowisku.
4. Podjęcie działań w zakresie dokumentowania działań zaradczych przeprowadzanych na nieruchomościach gminnych.
5. Zapewnienie dokumentowania monitoringu przeprowadzonych działań zaradczych podejmowanych na gruntach będących we władaniu Gminy.
6. Podjęcie działań mających na celu niezwłoczne przekazywanie zarządzającym i władającym nieruchomością, po otrzymaniu informacji o wprowadzeniu do Rejestru IGO, informacji o stwierdzeniu obecności IGO i konieczności przeprowadzenia działań zaradczych.
7. Zapewnienie podejmowania działań zaradczych w odniesieniu do nowych stanowisk IGO stwierdzonych na gruntach będących we władaniu Gminy.
8. Podjęcie działań mających na celu zapewnienie składania do RDOŚ raportów o przeprowadzonych działaniach zaradczych.
9. Podjęcie działań na rzecz zawarcia stosownych porozumień dotyczących współpracy przy przeprowadzaniu działań zaradczych z innymi podmiotami.
10. Ujęcie w zakresie czynności pracownika Referatu wykonywanych przez niego zadań wynikających z ustawy o IGO.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury we Wrocławiu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Wrocław, 13 sierpnia 2024 r.

Kontroler
Renata Połatajko
Główny specjalista kontroli państwowej

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura we Wrocławiu
p.o. Dyrektor
Marcin Kaliński

.....
podpis